

Nr 53.

Av herr **Larsson, Sam, m. fl.**, om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag.

Enligt kommunala vallagen är möjlighet beredd att företaga val av landstingsmän och kommunalfullmäktige, respektive stadsfullmäktige på samma dag och vid gemensam valförrättning. Denna möjlighet har av kommunerna i stor utsträckning anlåtats, särskilt vad landsbygden angår, och vid senast förrättade kommunalfullmäktigeval torde gemensam valdag ha tillämpats i det övervägande antalet kommuner i landet. När berörda anordning infördes i vallagen, hystes på många håll stor tvekan om lämpligheten av ett dylikt sammanförande av olika val till en och samma förrättning. Det befarades bland annat, att de röstande skulle bli förvirrade, när tvenne val ägde rum samtidigt, och att förväxlingar mellan för de olika valen avsedda valsedlar skulle bli vanliga. Dessa farhågor ha emellertid visat sig ogrundade. Systemet med gemensam valdag för två val har befunnits vara ändamålsenligt och fungerat på ett i tekniskt avseende tillfredsställande sätt.

Det kan dock ifrågasättas, huruvida sammankopplingen mellan just dessa slag av val är ur andra synpunkter lämplig. Obestriddigt är, att kommunalvalen politiserats i högre grad genom sammankopplingen, än vad som skulle ha blivit fallet, därest valen höllos på skilda tider. Väl kan det sägas, att landstingsvalen också äro av kommunal karaktär, men i realiteten ha dessa val förändrat natur därhän, att de tilläggas nära nog lika stor politisk betydelse som andrakammarvalen. På denna grund är sambandsförhållningen i själva verket vida påtagligare mellan andrakammarvalen och landstingsmannavalen än mellan de sistnämnda och kommunalvalen. Om andrakammarvalen och landstingsmannavalen sammanfördes till en gemensam valdag, behövde de förstnämndas politiska karaktär icke inverka störande på landstingsmannavalen i samma grad som dessa sistnämnda nu genom sin politiska prägel i viss mån verka förryckande på kommunalvalen.

Partiuppdelningen har visat sig vara så gott som densamma vid landstingsmannavalen som vid andrakammarvalen. Följaktligen kan man sluta sig till att de motiv, som föranleda väljarna att delta i det ena valet och lägga sin röst på visst sätt, äro likartade även i avseende på det andra valet.

Annorlunda förhåller det sig vid valen till de kommunala representationerna. Vid dessa val spela i regel lokala förhållanden in, som bryta parti-gränserna, och dessutom är den kommunala verksamheten av sådan natur, att partipolitiska synpunkter där sällan behöva komma till uttryck. Med rätta anses det allmänt, att de partipolitiska inflytelserna i det kommunala livet

icke varit till nytta. Vid sådant förhållande synes det vara en mera rationell anordning att sammanföra sådana val, som ha en verkligt politisk innebörd, till en gemensam valdag och låta de kommunala valen försiggå fristående som en rent kommunal angelägenhet. Detta skulle kunna ernås genom att andra-kammarvalen och landstingsmannavalen förlades till samma dag vart fjärde år och kommunalvalen höllos likaledes vart fjärde år, men med en annan periodindelning, så att vartannat år liksom nu är fallet förbleve valfritt. Ett dylikt arrangemang nödvändiggör emellertid en omläggning av valen till landstingen eller till andra kammaren, så att dessa vals perioder sammanfalla.

Genom detta arrangemang skulle de politiska avgörandena — i den mån dessa äga rum vid de allmänna valen — inträffa med ett mellanrum av fyra år. Härigenom vunnas en bättre stadga i de parlamentariska förhållandena, en omständighet som skulle inverka förmånligt icke minst när det gäller regeringsmaktens ställning. Som ett skäl för politiska val vartannat år har anförts det lämpliga i att med relativt korta mellanrum låta opinionsväxlingarna inom väljarkåren komma till uttryck. Utfallet av ett landstingsmannaval är dock uteslutande av teoretiskt värde för bestämmandet av en regerings politiska kurs, då valresultatet först under en längre tidsperiod kommer att påverka riksdagens sammansättning. Det överensstämmer för övrigt med andan i vår grundlag, att andrakammarvalen och ingenting annat skall giva uttryck åt eventuella skiftningar i väljaropinionen. Första kammarens uppbyggande via landstingen äger ju rum på sådant sätt, att kontinuiteten därigenom skall bevaras, således det rakt motsatta mot vad som avses på håll, där man vill tillägga landstingsvalen direkt betydelse för den rikspolitiska utvecklingen.

Ur parlamentarisk synpunkt tala alltså starka skäl för att förlägga de politiska avgörandena på fyraårsintervaller genom att sammanföra andra-kammarvalen och landstingsmannavalen till en gemensam valdag. I mån av behov kunna dessa perioder givetvis komma att brytas genom riksdagsupplösning och urtima val. Vid det här förordade systemet finnas därför skäl att bibehålla den nuvarande anordningen beträffande valperioden vid urtima val, så att dylikt val får gälla för återstoden av den ordinarie valperioden.

Ett större tidsavstånd mellan de politiska valen skulle säkerligen bidra till att öka det politiska lugnet i landet. Det finns ingen anledning tro, att allmänhetens intresse vid valtillfällena skulle minskas, därest de politiska valen komme att försiggå med fyraåriga mellanrum. Drivas väljarna alltför ofta genom partiernas agitation till valurnorna, inställer sig lätt en liknöjdhet, som kan ta sig uttryck i ligkiltighet för allt vad politik heter. Om de politiska avgörandena i stället koncentreras till färre valtillfällen, komma dessa att för allmänheten te sig som större händelser och omfattas med större intresse än vad nu är fallet. Av vikt är enligt vår mening också, att man genom de politiska valrörelsernas sammanförande skulle i någon mån motverka den föga demokratiska tendensen till uppdrivande av valkostnaderna. De kommunala valen draga i regel för partierna relativt mindre kostnader.

Ur kommunal synpunkt tala också alla skäl för ett friläggande av valen till de kommunala representationerna. Genom att dessa val finge förrättas

utan ovidkommande rikspolitiska inflytelser skulle de rent kommunala intressena komma till sin rätt och representationerna utses efter mera sakliga grunder än som mångenstädes nu är fallet. Möjlighet yppar sig då också att förlägga samtliga kommunala val till samma förrättning, något som nu icke låter sig göra, exempelvis beträffande kommunalfullmäktigeval och val till kyrkofullmäktige.

Förslag om en reform av här angiven art framfördes redan 1935 i tvenne likalydande motioner, nr 222 i första kammaren och nr 396 i andra kammaren. År 1937 framfördes samma yrkande i motionerna nr 25 i första och nr 45 i andra kammaren.

Beträffande motionerna år 1935 avstyrkte konstitutionsutskottet desamma och riksdagen avslag också motionerna. Som skäl för sitt avslagsyrkande anförde utskottet, att vid landstingsmannaval i viss mån andra synpunkter gjorde sig gällande än vid andrakammarval. Det vore sannolikt, att denna olikhet skulle försvinna, därest de båda slagen av val sammanfördes. Utskottet ansåg vidare, att det vore mindre lyckligt, om förskjutningarna inom folkopinionen kunde konstateras blott vart fjärde år. En tillfällig stämning kunde lätt bli utslagsgivande för båda kamrarnas sammansättning. Det funnes också risk för att en regering efter ett segerrikt val skulle upplösa första kammaren, vars konstitutionella ställning härigenom komme att försvagas. Slutligen ifrågasattes, om icke det politiska intresset komme att minskas, därest de politiska valen försiggingo med hela fyra års mellanrum.

I sitt yttrande nr 6 angående motionerna vid 1937 års riksdag anförde konstitutionsutskottet främst samma synpunkter som grund för sitt avslagsyrkande, som bifölls av båda kamrarna.

Ovan anförda motiv till det här framlagda förslaget innehålla redan i huvudsak ett bemötande av de vid riksdagsbehandlingen 1935 och 1937 gjorda invändningarna. Önskvärdheten av en reform synes oss emellertid framstå än klarare nu, än då förslaget tidigare framförts. Även om, som utskottet påpekat, vissa andra synpunkter göra sig gällande vid landstingsmannaval än vid andrakammarval, är dock släktskapen mellan dessa båda slag av val betydligt tydligare än mellan landstingsmannaval och kommunala val. Att tidsavståndet mellan de stora politiska avgörandena ökas från två till fyra år, synes framstå såsom allt mera önskvärt, icke minst med tanke på den hetsiga politiska stämning, de politiska valen lätt föra med sig, och de allt större kostnader som de kräva. Någon anledning tro att första kammarens konstitutionella ställning skulle försvagas genom ett sammanförande av de politiska valen finns enligt vår mening icke. Riskens att en regering efter ett segerrikt landstingsmannaval skall upplösa första kammaren finns redan under nuvarande förhållanden och blir varken större eller mindre efter genomförande av den föreslagna reformen.

För realiserande av här framförda förslag krävas ändringar i den kommunala vallagen och lagen om val till riksdagen. Vidare påfordras en särskild övergångsordning för att systemet skall bringas i funktion. Emellertid är hela spørsmålet av sådan innebörd, att vi icke äro i tillfälle att framlägga för-

slag till författningsändringar utan förorda en utredning av frågan, framförallt med hänsyn till förslaget formella konsekvenser.

På grund av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för ett sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt framläggande av förslag härom till 1941 års riksdag.

Stockholm den 23 januari 1940.

Sam Larsson.

Elof B. Andersson.

B. v. Stockenström.

John Björck.

J. Bergman.

E. A. Lindblom.

N. Gärde.

